

Kritik mot Varbergs tingsrätt för att under fem månader inte ha hållit någon omhåkningsförhandling beträffande en 17-åring

Beslutet i korthet: Sedan en 17-åring häktades begärde åklagaren förlängd tid för att väcka åtal nio gånger. Den häktade motsatte sig den första framställningen men medgav övriga. Tingsrätten höll inte en enda omhåkningsförhandling under fem månader utan beviljade samtliga framställningar genom beslut på handlingarna.

I beslutet gör JO uttalanden om rättens ansvar för att återkommande hålla omhåkningsförhandlingar i enlighet med 24 kap. 18 § rättegångsbalken. När rätten bedömer behovet av en sådan förhandling har det enligt JO betydelse att den häktade är under 18 år.

JO understryker att den redogörelse som en åklagare lämnar in i samband med en begäran om förlängd åtalstid utgör en väsentlig del av underlaget för rättens bedömning av om en häkningsfråga kan prövas på handlingarna. Även om den misstänktes inställning också har relevans för rättens prövning av om en omhåkningsförhandling är utan betydelse medför rättens ansvar för ett frihetsberövande att inställningen inte kan tillmätas en avgörande vikt, särskilt inte om en förundersökning drar ut på tiden. JO framhåller vidare att den misstänkte inte behöver ange någon konkret omständighet för att det ska hållas en förhandling, eftersom utgångspunkten är att en sådan förhandling ska hållas var fjortonde dag. En annan sak är att om den häktade framför något konkret skäl till att han eller hon motsätter sig en förlängning av åtalstiden så kan en förhandling nästan aldrig anses vara uppenbart utan betydelse.

Enligt JO bör det ställas särskilda krav på att en utredning bedrivs skyndsamt när den häktade är under 18 år. Hon framhåller bl.a. att häktning av en person under 18 år alltid antas innebära en risk för allvarligt men och att rätten kontinuerligt har att pröva om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas samt att det fortsatt finns synnerliga skäl för häktning.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 23 maj 2020 framförde advokaterna CC och DD klagomål mot Varbergs tingsrätt. De förde i huvudsak fram följande.

AA är född i april 2002. Han frihetsberövades den 3 juni 2019 och häktades därefter av Varbergs tingsrätt på sannolika skäl misstänkt för bl.a. grov mordbrand. Huvudförhandlingen påbörjades den 11 november och frihetsberövandet upphörde den 11 december 2019. Under hela den tid som AA var

häktad hade han restriktioner och det förekom inte en enda omhäkningsförhandling. Även om AA medgav att det inte skulle hållas sådan förhandling, ifrågasätts om det är förenligt med gällande rätt att låta en person under 18 år sitta frihetsberövad under så lång tid utan en enda förhandling. En underårigs inställning i frågan om behovet av omhäkningsförhandling kan rimligen inte tillmätas så stor betydelse och en försvarare är bunden av sin klients instruktioner.

Utredning

JO hämtade in dagboksbladet från tingsrättens mål nr B 1326-19, åklagarens häkningsframställning, framställningar om förlängd tid för att väcka åtal och dokumentation beträffande AA:s inställning till dessa vid varje tillfälle, tingsrättens häkningsbeslut, anteckningarna från huvudförhandlingen samt domen i målet.

Av handlingarna framgick att AA häktades den 7 juni 2019, och att tingsrätten vid nio tillfällen beslutade om förlängd åtalstid men inte höll någon omhäkningsförhandling. Åtal väcktes den 31 oktober. Huvudförhandlingen påbörjades den 11 november och pågick till den 11 december 2019, då tingsrätten hävde häkningsbeslutet. AA var 17 år under frihetsberövandet.

Det framgick vidare att häkningsfrågan prövades av två domare. Lagmannen höll häkningsförhandlingen den 7 juni 2019 och tog ställning till de två först inkomna framställningarna om åtalsförlängning. Därefter prövade en rådman frågan vid tre tillfällen varefter lagmannen beslutade med anledning av samtliga resterande framställningar.

JO begärde att Varbergs tingsrätt skulle lämna upplysningar och yttra sig över det som fördes fram i anmälan. Av yttrandet skulle särskilt framgå bl.a. hur handläggningen av häkningen beträffande AA och bedömningen av behovet av häkningsförhandling vid varje tillfälle förhöll sig till reglerna i 24 kap. 18 § rättegångsbalken, RB, samt vilka överväganden som gjordes i förhållande till regleringen i 4 § samma kapitel och 23 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL. Vidare skulle yttrandet innehålla en redogörelse för den prövning som domstolen gjorde vid varje tillfälle i anslutning till åklagarens framställningar om förlängd tid att väcka åtal och fortsatt tillstånd för åklagaren att meddela AA restriktioner. Berörd befattningshavare skulle ges tillfälle att lämna synpunkter.

Tingsrättens remissvar

Varbergs tingsrätt lämnade genom lagmannen EE den 3 november 2020 in ett remissvar. Yttrandet finns tillgängligt hos JO, men på grund av dess omfattning har det här delvis sammanfattats. Tingsrätten anförde bl.a. följande under rubriken *Målets handläggning såvitt gäller [AA]*.

AA begärdes den 6 juni 2019 häktad såsom på sannolika skäl misstänkt för grov mordbrand och grov skadegörelse i två fall. Som särskilda häknings-skäl angav

åklagaren ”kollusionsfara, recidivfara och tvåårsregeln” samt att det fanns synnerliga skäl för häktning. Åklagaren begärde också att få tillstånd att meddela restriktioner. Vid häktningsförhandlingen, som ägde rum den 7 juni, yrkade åklagaren att AA skulle häktas för ytterligare ett fall av grov skadegörelse. Åklagaren uppgav då också att det var uppenbart att det inte kunde ordnas med betryggande övervakning av AA (jfr 24 kap. 4 § första stycket RB). AA förnekade brott och bestred häktningsyrkandet samt förklarade att han inte ville bli omhändertagen och placerad med stöd av bestämmelserna i LUL.

Tingsrätten gjorde bedömningen att AA var på sannolika skäl misstänkt för ett fall av grov mordbrand och för grov skadegörelse i tre fall. Domstolen häktade AA och åklagaren gavs rätt att meddela honom restriktioner. Tingsrätten konstaterade att det fanns en risk för att AA på fri fot genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårade sakens utredning. Vidare fanns det en risk för att han fortsatte sin brottsliga verksamhet. Tingsrätten konstaterade dessutom att det för brottet inte var föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år och att det inte var uppenbart att skäl till häktning saknades. Enligt tingsrätten omfattades AA av bestämmelsen i 24 kap. 4 § RB, men det var uppenbart att betryggande övervakning inte kunde ordnas. Det fanns även synnerliga skäl för häktning. Slutligen gjorde tingsrätten bedömningen att skälen för häktning uppvägde de intrång eller men i övrigt som åtgärden innebar för AA eller för något annat motstående intresse.

Den 18 juni 2019 beslutade socialnämnden i Varbergs kommun att AA skulle omhändertas med stöd av LUL. Efter ett överklagande fastställdes beslutet av förvaltningsrätten den 25 juni. Den 18 juni kom åklagaren in med en begäran till tingsrätten om förlängd åtalstid. Som skäl för begäran angav åklagaren följande:

Förundersökningen kan inte slutföras inom föreskriven tid. Anledningen är att ytterligare ett flertal förhör som ska hållas. Analys av telefontrafik och telefonuppgifter pågår, vilket är ett omfattande arbete. Den tekniska undersökningen är ännu inte klar med de analyser som pågår på NFC. Förlängning begärs därför till den 4 juli 2019. Det finns fortfarande behov av att den misstänkte är ålagd restriktioner.

I ett yttrande den 19 juni 2019 motsatte sig AA, genom sin [*dåvarande, JO:s anm.*] offentlige försvarare, åklagarens framställning om dels förlängd åtalstid, dels fortsatt tillstånd att besluta om restriktioner. Vidare begärde AA att det skulle hållas en förhandling. Samma dag meddelade tingsrätten följande beslut:

Av 24 kap. 18 § tredje stycket rättegångsbalken framgår att rätten ska, så länge en misstänkt är häktad och till dess åtal har väckts, med högst två veckors mellanrum hålla ny förhandling och därvid särskilt se till att utredningen bedrivs så skyndsamt som möjligt. Om det med hänsyn till utredningen eller av annan anledning är uppenbart att förhandling inom den angivna tiden skulle vara utan betydelse, får rätten bestämma längre tids mellanrum.

Häktningsfrågan i målet har prövats vid muntlig förhandling inför tingsrätten. Åklagaren har nu redogjort för utredningsläget och för vilka åtgärder som

återstår. Misstanken rör grov mordbrand och grov skadegörelse. I målet är två personer misstänkta för brott och berövade friheten. Mot denna bakgrund är det uppenbart att en omhåkningsförhandling denna gång skulle vara utan betydelse. Tingsrätten medger därför åklagaren förlängning av tiden att väcka åtal till den 4 juli 2019 kl. 11.00.

Åklagaren har fortfarande tillstånd att meddela beslut om restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken.

Tingsrätten erinrar åklagaren om att förundersökningen skall bedrivas så skyndsamt som möjligt.

Den 3, 17 och 31 juli samt 14 augusti 2019 kom åklagaren in med ytterligare framställningar om förlängd åtalstid. Vid samtliga fyra tillfällen motiverades behovet av förlängd tid med att de tekniska undersökningarna hos NFC ännu inte var klara, att de pågick ett arbete med genomgång av telefontrafik och att ytterligare förhör behövde hållas. Genom sin nye offentlige försvarare medgav AA åklagarens framställan om förlängd åtalstid. I samband med den sista framställan uppgav han dessutom att ”en omhåkningsförhandling, i skrivande stund, är uppenbart obehövligt. Utredningsläget är oförändrat.”

I samband med de tre första framställningarna gjorde tingsrätten bedömningen att det var uppenbart obehövligt med en omhåkningsförhandling. Bedömningen grundades dels på att åklagaren redogjort för hur förundersökningen förlöpte, dels på att AA hade medgett begäran och inte begärde att det skulle hållas en förhandling. Vid bedömningen av behovet av förhandling i samband med framställningen den 14 augusti 2019 tog tingsrätten även hänsyn till att AA, genom den offentliga försvararen, hade bekräftat utredningsläget och gjorde bedömningen att en förhandling var uppenbart obehövlig.

Den 27 augusti 2019 kom åklagaren in med ytterligare en framställning om förlängd tid för att väcka åtal. Skälen för denna begäran var i stort sett desamma som i de tidigare framställningarna. Åklagaren uppgav dessutom att de utestående utredningsåtgärderna beräknades vara klara inom en tvåveckorsperiod. Därefter kunde slutdelgivningen påbörjas. Av den anledningen begärde åklagaren förlängning av tiden för åtals väckande till den 12 september 2019, och uppgav samtidigt att det med hänsyn till utredningsläget var uppenbart obehövligt att hålla en förhandling i häkningsfrågan. Genom sin offentlige försvarare uppgav AA att han medgav begäran och att ”inga förändringar har skett som föranleder att min huvudman påkallar muntlig förhandling”. Därefter gjorde tingsrätten bedömningen att det var uppenbart obehövligt med en omhåkningsförhandling.

Den 11 och 25 september 2019 gjorde åklagaren ytterligare framställningar om förlängd åtalstid. Av den första framgick att slutdelgivningen av förundersökningen skulle påbörjas en vecka senare, och att AA och den offentlige försvararen behövde beredas skäligt rådrom. I den senare framställningen uppgav åklagaren att det relativt omfattande förundersökningsmaterialet hade överlämnats till AA och dennes offentlige försvarare. De hade begärt tre veckors tid för skäligt rådrom, vilket enligt åklagaren var rimligt med hänsyn

till omfattningen av materialet. AA medgav framställningarna. Därefter framgår följande av tingsrättens remissvar:

I sin begäran av förlängd tid för åtals väckande redogjorde åklagaren utförligt för hur förundersökningen förflöpte. Försvaren angav att förlängningen medgavs, bekräftade åklagarens uppgifter om utredningsläget, gjorde bedömningen att en omhäkningsförhandling skulle vara uppenbart obehövlig, m.m. Med hänsyn till vad åklagaren och försvaren anförde samt till att [AA] inte begärde att någon omhäkningsförhandling skulle hållas gjorde tingsrätten bedömningen att det var uppenbart obehövligt med en omhäkningsförhandling och beslutade därför på handlingarna den 26 september 2019 (ab 113) att förlänga tiden för åtals väckande på handlingarna. Ny tid för åtals väckande bestämdes till den 17 oktober 2019 kl. 11.00.

Åklagaren begärde förlängd tid för att väcka åtal en sista gång den 16 oktober 2019. I ett yttrande dagen efter medgav AA, genom den offentlige försvaren, begäran och framhöll att det var försvaret som påkallat förlängningen. I sitt beslut bedömde tingsrätten att det var uppenbart obehövligt med en omhäkningsförhandling och bestämde att åtal skulle väckas senast den 31 oktober. Huvudförhandling i målet hölls den 11, 12, 20, 25 och 27 november samt den 10 och 11 december. Tingsrätten beslutade den 11 december att AA inte längre skulle vara häktad i målet. Tingsrätten meddelade dom i målet den 10 januari 2020.

I målet förekom en medtilltalad, BB (född 1999). Även han var häktad och efter att åklagaren begärt förlängd tid för att väcka åtal höll tingsrätten, på BB:s begäran, omhäkningsförhandlingar den 4 juli och den 1 augusti 2019.

Efter att tingsrätten bl.a. under rubriken *Gällande regler i rättegångsbalken och lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare* lämnat en utförlig redogörelse för bl.a. rättsliga regleringar, anfördes under rubriken *Tingsrättens yttrande*:

I målet fanns skäl för häktning enligt 24 kap. § 1 rättegångsbalken

Den utredning som presenterades av åklagaren vid häktningsförhandlingen var sådan att det förelåg sannolika skäl för att [AA] var misstänkt för ett fall av grov mordbrand (straffminimum fängelse i sex år) och tre fall av grov skadegörelse (straffminimum för vart och ett av brotten fängelse i sex månader och straffmaximum fängelse i sex år).

Eftersom [AA] förnekade brott, inte medgav någon omständighet som åklagaren angett föreligga som grund för misstanken och det fanns en medmisstänkt bedömde tingsrätten att det fanns risk att [AA] genom att undanröja bevis eller på något annat sätt skulle försvåra sakens utredning. Tingsrätten biföll således det särskilda häktningsskålet försvårande av sakens utredning (kollusionsfara).

Av det vid häktningsförhandlingen redovisade utdraget av belastningsregistret (ab 10) framgick att [AA] var ostraffad. Emellertid var [AA] misstänkt för fyra mycket allvarliga brott av samma slag, anläggande av eld med följderna omfattande skada, varför bedömningen gjordes att det fanns risk för att han på fri fot skulle fortsätta denna brottsliga verksamhet. Med hänsyn härtill biföll tingsrätten även det särskilda häktningsskålet risk för fortsatt brottslighet (recidivfara).

För brottet grov mordbrand är inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. Med hänsyn härtill och till de båda andra häktningsskäl som förelåg bedömde

tingsrätten att det inte var uppenbart att skäl till häktning saknas. Även detta särskilda skäl för häktning (tvåårsregeln) bifölls av tingsrätten.

Det var uppenbart att betryggande övervakning av [AA] inte kunde ordnas
Med hänsyn till att [AA] var under 18 år omfattades han av bestämmelsen i 24 kap. 4 § rättegångsbalken dvs. att häktning får ske endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas.

Vid häktningsförhandlingen framkom uppgifter från åklagaren att någon alternativ placering utöver i häktet inte fanns. Något beslut om omhändertagande enligt LVU fanns – som framgått ovan – inte vid det tillfället. [AA], med ombudet CC som företrädde honom i förvaltningsrätten, motsatte sig, som framgått ovan, ända fram till sista dagen för huvudförhandlingen omhändertagande för vård enligt LVU.

Tingsrätten prövade således löpande, på sätt som anförts i rättsfallet NJA 2008 s. 81, om det var möjligt att anordna betryggande övervakning i stället för häktning. Någon sådan kunde inte, som framgår av det ovan anförda, åstadkommas förrän [AA] under slutanförendena vid tingsrättens sista dag för huvudförhandlingen medgav att placeras enligt LVU.

Synnerliga skäl för häktning av [AA] förelåg

Eftersom [AA] inte hade fyllt arton år fick han häktas endast om det fanns synnerliga skäl.

Som Högsta domstolens anför i beslutet den 25 september 2015 i målet Ö 4583-15 [...] ska frågan om det finns synnerliga skäl för häktning bedömas med hänsyn främst till den misstänktes ålder och brottslighetens allvar. Enligt HD är även styrkan i de särskilda häktningsskälen av betydelse.

Vid häktningsförhandlingen var [AA] 17 år gammal, dvs. han var betydligt äldre än personen i HD:s beslut (15 år gammal). Den brottslighet som [AA] var på sannolika skäl misstänkt för var mycket allvarlig vilket framgår av lagrummen och straffskalorna som har redovisats ovan (personen i HD:s beslut var misstänkt för tillgreppsbrott med en straffskala som inrymmer avsevärt kortare fängelsestraff än i nu aktuellt fall). De särskilda häktningsskälen var såväl flera som mycket starka bl.a. risk för att försvåra sakens utredning och två-års regeln (i HD:s beslut var det särskilda häktningsskälet endast risk för fortsatt brottslighet). Med hänsyn till det anförda var det tveklöst så att det var uppenbart att det förelåg synnerliga skäl för häktning.

Skälen för häktning uppvägde det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebar för [AA] eller för något annat motstående intresse

Tingsrätten beaktade vidare proportionalitetsprincipen. Med hänsyn till den prövning som tidigare gjorts – se ovan – och de bedömningar som blivit resultatet av denna var det uppenbart att skälen för häktning uppvägde det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebar för [AA] eller för något annat motstående intresse.

Tingsrätten utgick från att försvararen agerade enligt vad som anges i 21 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken

Försvarens skyldighet under processen regleras bl.a. i 21 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken. Med hänsyn härtill utgick tingsrätten (liksom i alla andra mål där en misstänkt har en av staten avlönad försvarare med uppgift endast att tillvarata den misstänktes/tilltalades rätt) från att CC med nit och omsorg tillvaratog den misstänktes rätt. Av [AA:s] yttranden över åklagarens återkommande begäran om förlängd tid för åtals väckande framgick löpande – sedan CC förordnats till försvarare – bl.a. att [AA] medgav åklagarens samtliga begäran om förlängning av tid för åtals väckande, att [AA] inte vid något tillfälle begärde att någon omhändertagning skulle hållas, att [AA] i de fall detta särskilt angavs delade åklagarens beskrivning av utredningsläget och därför inte

hade någon framställa om att få någon ytterligare information och att [AA] vid flera tillfällen dessutom angav att en omhåkningsförhandling var uppenbart obehövlig. Utgångspunkten vid tingsrättens ställningstaganden var mot denna bakgrund att [AA] vid en omhåkningsförhandling inte skulle ha en annan uppfattning än den som tydligt redogjorts för under den skriftliga handläggningen.

Tingsrätten har med två veckors mellanrum prövat åklagarens begäran om åtalsförlängning

I samband med att [AA] häktades, och i samband med alla beslut om förlängning av tid för åtals väckande, omhåkningsbesluten, bestämde tingsrätten att åtal skulle väckas vid ett datum som inföll 14 dagar efter den dag beslutet om häktning fattades.

Det var uppenbart att någon omhåkningsförhandling beträffande [AA] inte behövdes för att tingsrätten skulle kunna bedöma bl.a. att utredningen bedrevs så skyndsamt som möjligt

Väcks inte åtal inom två veckor, skall rätten, så länge den misstänkte är häktad och till dess åtal har väckts, med högst två veckors mellanrum hålla ny förhandling i häktningsfrågan och därvid särskilt se till att utredningen bedrivs så skyndsamt som möjligt. Är det med hänsyn till utredningen eller av annan anledning uppenbart att förhandling inom nu angiven tid skulle vara utan betydelse, får rätten bestämma längre tids mellanrum (24 kap. 18 § rättegångsbalken).

Som redogjorts ovan, i anslutning till vad som anges i Norstedts kommentar till bestämmelsen, [*utelämnad här, JO:s anm.*] är syftet med en omhåkningsförhandling att rätten ska utöva viss kontroll över förundersökningens bedrivande och underkasta häktningsfrågan en förnyad prövning. Vid en omhåkningsförhandling ska sålunda, enligt vad som anges i kommentaren, prövas dels om de förhållanden som föranlett häktningen fortfarande föreligger, dvs. om den häktade fortfarande är på sannolika skäl misstänkt för det brott som utredningen gäller och om den särskilda häktningsgrund som befunnits motivera häktning fortfarande är aktuell, dels om förundersökningen bedrivs med den skyndsamhet som är nödvändig. Vidare sägs i kommentaren att förhandling ska som regel hållas med två veckors mellanrum och att omhåkningsförhandling får underlåtas om det med hänsyn till utredningen eller av någon annan anledning är uppenbart att förhandling med två veckors mellanrum inte behövs.

Enligt förarbetena till bestämmelsen kan det i undantagsfall vara uppenbart att en häktningsförhandling var fjortonde dag inte skulle tjäna något syfte. Som exempel på när detta kan vara aktuellt anges mål om grova våldsbrott där åtalet är beroende av teknisk utredning.

I rättsfallet NJA 1997 s. 368 [...] angav HD att det redan av lagtexten framgår att förutsättningarna för att bestämma längre tids mellanrum mellan förhandlingarna är mycket begränsade. Betydelsen av att rätten kontrollerar att utredningen bedrivs skyndsamt och att häktningsskälens kvarstår ökar, som HD påpekade, allt eftersom tiden går. Detta gäller enligt HD särskilt i de fall där den misstänkte yrkat att förhandling ska hållas.

JO har i det ovan redovisade beslutet 2005/06 s. 42 [*utelämnat här, JO:s anm.*] utöver vad där refererats angett även att det kan förekomma att den häktade och hans försvarare har sådan insikt såväl i hur utredningen fortskrider som om häktningsskälens fortsatta bärkraft att åklagarens begäran om förlängning medges. I sådant fall kan det naturligtvis finnas utrymme för att avstå från en omhåkningsförhandling anförde JO. Om den häktade framför något konkret skäl till att han motsätter sig en förlängning kan enligt JO en omhåkningsförhandling nästan aldrig anses uppenbart vara utan betydelse.

I samband med att den första begäran om förlängning av tid för åtals väckande gjordes av åklagaren bestred [AA] genom sin försvarare denna begäran. Någon omständighet – varken konkret eller annan (se JO:s beslut 2005/06 s. 42) – till

varför han motsatte sig förlängningen angavs inte. [AA] begärde att det skulle hållas en förhandling. Åklagaren hade i sin begäran om förlängning av tid för åtals väckande – se ovan – angett skäl för sin begäran. Av dessa skäl framgick tydligt att förundersökningen, som tog sikte på mycket allvarlig brottslighet, framskred och att adekvata förundersökningsåtgärder hade vidtagit. Härigenom var det möjligt att vidta den kontroll över förundersökningens bedrivande som domstolen ska göra. Några omständigheter framkom inte, varken i [AA:s] bestridande eller i åklagarens redogörelse för utredningsläget, som gjorde att det fanns anledning att anta att misstankegraden ändrats. Mot denna bakgrund gjordes, trots [AA:s] begäran vid endast detta tillfälle om att en förhandling skulle hållas, bedömningen att det var uppenbart att någon omhäkningsförhandling inte behövde hållas.

I samtliga fall härefter som åklagaren begärde ytterligare tid för åtals väckande – detta skedde med 14 dagars mellanrum – redovisade åklagaren hur utredningsläget var och vilka förundersökningsåtgärder som företagits och avsåg att företas. Vad åklagaren anförde vid vart och ett av dessa tillfällen framgår ovan. De av åklagaren redovisade åtgärderna möjliggjorde för tingsrätten att fullgöra sin skyldighet att kontrollera att förundersökningen bedrevs skyndsamt.

Sedan CC inträtt i målet som offentlig försvarare – detta var kort efter att tingsrätten medgett åklagarens första begäran om förlängd tid för åtals väckande – medgav [AA] samtliga åklagarens begäran om förlängd tid för åtals väckande. Skälen för medgivande angavs inledningsvis kortfattat men ju längre häktningstiden löpte ju mer uttömmande blev motiveringarna från CC till varför [AA] medgav åklagarens begäran om ytterligare tid för åtals väckande (se ovan under där samtliga svar finns redovisade). Inte vid något tillfälle begärde [AA] – genom CC – att någon omhäkningsförhandling skulle hållas.

Genom att åklagaren utförligt redovisade utredningsläget, genom att [AA] medgav åklagarens begäran om förlängd tid för åtals väckande, genom att [AA] inte begärde att någon förhandling för prövning av häktningsfrågan skulle äga rum (se betydelsen av detta i NJA 1997 s. 368 och JO:s beslut 2005/06 s. 42) och genom att [AA] genom sin försvarare CC motiverade – mer och mer utförligt ju längre häktningstiden varade (se om detta i NJA 1997 s. 368) – varför åklagarens begäran medgavs kunde tingsrätten vid vart och ett av samtliga tillfällen göra bedömningen att förundersökningen bedrevs med den skyndsamhet som krävs när den misstänkte är frihetsberövad samt bedöma såväl om det alltjämt fanns sannolika skäl för misstankarna som om de särskilda häktningsskälens förelåg.

Den omständigheten att försvaret löpande fått del av undersökningsresultaten från förundersökningen innebar, som JO berört i beslutet 2005/06 s. 42, att [AA] och hans försvarare erhållit sådan insikt såväl i hur utredningen fortskrider som om häktningsskälens fortsatta bärkraft att åklagarens begäran en förlängning medgavs samtliga gånger. Utrymme fanns därför, som också JO varit inne på, att avstå från en omhäkningsförhandling.

Av det material som kom tingsrätten tillhanda framgick således även att [AA] och dennes försvarare, som framgår av 23 kap. 18 § rättegångsbalken, fortlöpande fick ta del vad som framkom under förundersökningen. Med hänsyn bl.a. härtill och till vad [AA:s] försvarare anförde i samband med åklagarens begäran om förlängd tid för åtals väckande stod det klart att något ytterligare inte fanns att avhandla vid en förhandling. Eftersom försvaren enligt 21 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken med nit och omsorg ska tillvarata den misstänktes rätt och i detta syfte verka för sakens riktiga belysning saknades anledning att anta att det vid en förhandling skulle komma fram något utöver det som parterna redan under den skriftliga handläggningen anförde. Klart var ju dessutom att [AA] löpande motsatte sig omhändertagande enligt LVU, vilket betonades och förklarades av CC även under slutpläderingen vid huvudförhandlingen, och hade någon förändring därvid skett hade det ankommit på försvararen att förmedla det till tingsrätten. Hade sådan information kommit

till tingsrättens kännedom hade naturligtvis en förhandling i häktningsfrågan – annan betryggande övervakning – ägt rum.

Tingsrättens bedömning att omhäktningsförhandlingar kunde underlätas stöds även av exempel från förarbetena till de aktuella bestämmelserna. Där anges att som skäl för att underlåta sådan förhandling är om det är fråga om grova brott och utredningen är beroende av teknisk undersökning. Precis så var förhållandet i Varbergs tingsrätts mål B 1326-19. Under förundersökningen förekom en synnerligen omfattande teknisk utredning i många avseenden. Det framgår tydligt vid ett studium av förundersökningsmaterialet varför det saknas anledning att här närmare redogöra för och i vilken omfattning sådan utredning gjorts.

Som JO anför i det tidigare omnämnda beslutet kan en omhäktningsförhandling nästan aldrig anses uppenbart vara utan betydelse om den häktade framför något konkret skäl till att han motsätter sig en förlängning. Denna uppfattning delas av tingsrätten. Men, som tidigare anförts, så angav [AA] vid det enda tillfälle han motsatte sig åklagarens begäran om förlängning av tid för åtals väckande inte något – varken konkret eller annat – skäl till varför han motsatte sig förlängning. Hade han det hade tingsrätten, som även rådmannen FF redogjort för i sitt yttrande, [*utelämnat här, JO:s anm.*] gjort en annan bedömning och avgjort frågan om förlängd tid för åtals väckande vid en omhäktningsförhandling.

Tingsrättens samlade bedömning

”Domaren skall grant veta lagen, där han efter döma skall, ty lagen skall var honom för en rättelse” (Olaus Petri sjätte domarregel). En förutsättning för en fungerande rättsordning är just det som Olaus Petri anförde i sin sjätte domarregel. Nu gällande rätt sammanfattar detsamma, med andra ord, i 1 kap. 1 § tredje stycket regeringsformen som anger att ”Den offentliga makten utövas under lagarna”. Att domstolen, som JO i många beslut betonat, ser till att ha positivt lagstöd för sitt handlande är en självklarhet och utgångspunkt för tingsrättens verksamhet.

I detta fall gäller frågan frihetsberövande av en person – 17 år gammal – som mot sitt nekande var misstänkt för ett flertal mycket grova brott som lett till omfattande förstörelse av annans egendom, fara för andra människors liv och hälsa samt för omfattande förstörelse av annans egendom. Även om samma grundläggande regler gäller i detta fall liksom i alla andra fall är det särskilt angeläget att de rättssäkerhetsgarantier som gäller enligt lag iakttas. Det som nu sägs måste samtidigt ställas i relation till det förhållandet att de bedömningar som domstolen ska göra i de frågor som detta yttrande behandlar, dvs. straffprocessuella tvångsåtgärder genom frihetsberövande, grundas på olika grader av misstanke och innehåller – låt vara inom begränsade och reglerade ramar – skönsmässiga ställningstaganden. Merparten av dessa ställningstaganden har tingsrätten behandlat ovan och hänvisar således till vad som där anförts.

Den fråga som är den mest relevanta i detta fall är om det varit uppenbart att det med hänsyn till utredningen eller av annan anledning saknades anledning att hålla häktningsförhandlingar i anslutning till åklagarens återkommande begäran om förlängd tid för åtals väckande.

Av förarbetsuttalanden och rättspraxis men även den av uppfattning JO i tidigare beslut framfört kan förutsättningarna för att göra denna bedömning sammanfattas enligt följande.

1. Förutsättningarna för att bestämma längre tid mellan förhandlingarna, dvs. att göra bedömningen att det är uppenbart obehövt att hålla en omhäktningsförhandling framgår redan av lagtexten (NJA 1997 s. 368).
2. Domstolen ska genom vad som framkommit under den skriftliga handläggningen kunna utöva viss kontroll över förundersökningens bedrivande och underkasta häktningsfrågan en förnyad prövning (Norstedts kommentar till rättegångsbalken).

3. Domstolens kontroll av att en utredning bedrivs skyndsamt och att häktningsskålen kvarstår ökar allteftersom tiden går (NJA 1997 s. 368).
4. Det i punkten ovan (3) gäller särskilt i de fall den misstänkte yrkat att förhandling ska hållas (NJA 1997 s. 368).
5. En omhäktningförhandling kan nästan aldrig anses uppenbart vara utan betydelse om den häktade, själv eller genom sin försvarare, framför något konkret skäl till att hon eller han motsätter sig en förlängning (beslut av JO 2005/06 s. 38).

Som framgått ovan under rubriken ”Tingsrättens yttrande” har samtliga här ovan (1–5) nämnda förhållanden och förutsättningar beaktats respektive iakttagits. Till detta kan läggas, även om det anförts tidigare, att domstolen genom vad åklagaren löpande redogjort för om förundersökningens förlopp och genom vad försvararen angett i sina svar på åklagarens begäran om åtals väckande fullgjort sin fortlöpande kontrollskyldighet. Det har således i samtliga fall förelegat förutsättningar för att göra bedömningen att det har varit uppenbart att omhäktningförhandling kunnat underlåtas.

CC och DD gavs möjlighet att yttra sig över remissvaret.

Rättslig reglering m.m.

Bestämmelserna om häktning utgör en del av det regelverk som medger inskränkningar i den enskildes grundlagsskyddade rätt till personlig frihet (se 2 kap. 8 § regeringsformen och artikel 5 Europakonventionen). Därmed får varken de materiella eller processuella reglerna tolkas extensivt. Högsta domstolen har understrukit att den domare som är ansvarig för ett mål med frihetsberövande har att iakttä särskild noggrannhet vid tillämpningen av regleringen och att han eller hon inte kan t.ex. delegera kontrollen av att det fortfarande finns en laglig grund för häktning (se NJA 2016 s. 453).

De grundläggande förutsättningarna för att häkta en person finns i 24 kap. 1 § rättegångsbalken, RB. Sålunda får den som är på sannolika skäl misstänkt för ett brott, för vilket är föreskrivet fängelse ett år eller mer, häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

1. avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagförelse eller straff (s.k. flyktfara),
2. genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (s.k. kollusionsfara) eller
3. fortsätter sin brottsliga verksamhet (s.k. recidivrisk).

Om det inte är föreskrivet lindrigare straff för brottet än fängelse i två år, ska häktning ske, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas. Häktning får slutligen endast ske om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (den s.k. proportionalitetsprincipen).

För unga misstänkta gäller härutöver följande. Om det på grund av den misstänktes ålder kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för honom eller henne, får häktning endast ske om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas (24 kap. 4 § första stycket RB).

Vidare får den som inte har fyllt 18 år häktas endast om det finns synnerliga skäl (23 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL). Den senare bestämmelsen fanns tidigare i RB. I samband med att den fördes över till LUL uttalade föredragande statsråd att häktning av en misstänkt under 18 år alltid får antas innebära allvarligt men för vederbörande och därför bör undvikas i största möjliga utsträckning. Häktning i dessa fall ska bara få ske i undantagsfall. (Se prop. 1964:10 s. 163.) Att häktning är psykiskt påfrestande särskilt för barn har uppmärksammats i det nyligen beslutade lagstiftningsärendet Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering (prop. 2019/20:129 s. 19). Regeringen konstaterade vidare att barn länge har särbehandlats i straffrättsligt och straffprocessuellt hänseende och att ett skäl som brukar framhållas för denna ordning är att de inte anses ha nått sådan mognad och ansvarsförmåga att de bör behandlas som vuxna. Barn har också ansetts särskilt känsliga för de konsekvenser som olika former av frihetsberövanden kan leda till. Ett uttryck för denna grundsats är regleringen i 24 kap. 4 § första stycket RB. (Se a. prop. s. 40 f.)

Högsta domstolen har framhållit att det finns en betydande fara att häktning orsakar allvarlig psykisk skada på den som är endast 15 år gammal och att så unga personer därför bör häktas endast i sällsynta undantagsfall (se NJA 2015 s. 649). Även i ett senare avgörande, där den misstänkte var 16 år, har domstolen understrukit att så unga personer bör häktas enbart i sällsynta undantagsfall (se NJA 2017 s. 701). Högsta domstolen klargjorde dessutom att om en misstänkt under 18 år har varit häktad en tid, så påverkar tiden i sig proportionalitetsbedömningen och därmed också bedömningen av om det finns synnerliga skäl för en fortsatt häktning. Ju längre ett frihetsberövande har pågått desto starkare måste alltså skälen vara.

När rätten beslutar om häktning ska, om inte åtal redan har väckts, rätten sätta ut den tid inom vilken åtal ska väckas. Tiden får inte bestämmas längre än vad som är oundgängligen nödvändigt. (Se 24 kap. 18 § första stycket RB.) Är den utsatta tiden otillräcklig får rätten medge förlängning av tiden, om detta begärs före tidens utgång. Den misstänkte eller hans försvarare ska om möjligt beredas tillfälle att yttra sig. (Se 24 kap. 18 § andra stycket RB.) Väcks inte åtal inom två veckor ska rätten, så länge den misstänkte är häktad och till dess åtal har väckts, med högst två veckors mellanrum hålla ny förhandling och därvid särskilt se till att utredningen bedrivs så skyndsamt som möjligt. Är det med hänsyn till utredningen eller av annan anledning uppenbart att förhandlingen inom nu angiven tid skulle vara utan betydelse, får rätten bestämma längre tids mellanrum. (Se 24 kap. 18 § tredje stycket RB.) Rätten ska omedelbart häva ett häktningsbeslut om åklagaren inte har väckt åtal eller begärt förlängning av tiden för åtal inom den tid som rätten beslutat eller om det inte längre finns skäl för beslutet (se 24 kap. 20 § första stycket RB).

Regleringen i 18 § innebär att förhandling i häktningsfrågan som regel ska hållas med högst två veckors mellanrum, och det oavsett om fristen överskrids

redan från början genom ett beslut om mer än två veckors åtalstid eller om det sker därefter genom förlängning av åtalstiden (se prop. 1986/87:112 s. 54). Högsta domstolen har framhållit att det redan av lagtexten framgår att förutsättningarna för att bestämma längre tids mellanrum än två veckor mellan häktningsförhandlingarna är mycket begränsade. Domstolen underströk vidare att betydelsen av att rätten kontrollerar att utredningen bedrivs skyndsamt och att häktningsskäl kvarstår ökar allt eftersom tiden går. Detta gäller särskilt när den misstänkte har yrkat att förhandling ska hållas. (Se NJA 1997 s. 368.)

Vid en omhäktningförhandling ska domstolen pröva dels om de omständigheter som motiverat häktningen fortfarande finns kvar, dels om det i förekommande fall fortfarande finns skäl att låta åklagaren besluta om restriktioner. Rätten ska alltså pröva om förutsättningarna för en fortsatt häktning är uppfyllda, men dessutom om utredningen bedrivs med den skyndsamhet som krävs. JO har uttalat att en förhandling kan anses vara uppenbart utan betydelse enbart när beslutsunderlaget är sådant att rätten kan göra en bedömning på handlingarna i samtliga nu berörda avseenden (se JO 2005/06 s. 38). Regeln om omhäktningförhandling har tillkommit i den misstänktes intresse, och den har beskrivits som ett utflöde av de rester av rättens roll som övervakare av åklagarens verksamhet som finns i några bestämmelser i RB (se Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel, fjärde uppl., s. 324). Mål om grova våldsbrott där åtalet är beroende av teknisk utredning som inte har hunnit färdigställas eller om den misstänkte uttryckligen förklarat att han eller hon avstår från förhandling har angetts som situationer när rätten kan fatta beslut i häktningsfrågan utan att pröva den vid en omhäktningförhandling (se prop. 1986/87:112 s. 78 och Lindberg, a.a. s. 325, jfr JO 2005/06 s. 38).

Justitiekanslern (JK) har i ett ärende, där en tingsrätt under fem månader bara hade hållit en omhäktningförhandling beträffande en misstänkt, ansett att det med fog kunde ifrågasättas om det hade varit möjligt för de olika domare som beslutade om förlängd åtalstid att göra en bedömning på handlingarna i alla relevanta delar under den senare delen av handläggningen. Det gällde särskilt med tanke på att åklagarens framställningar över huvud taget inte innehöll uppgifter som tog sikte på frågorna om häktningsskäl fortfarande förelåg och varför det var nödvändigt att fortsatt ha möjlighet att besluta om restriktioner. JK inskräppte vikten av att domstolar tar sitt ansvar för att kontrollera längden på häktningstider och menade att den kontrollen ytterst inte kan ske på annat sätt än genom att omhäktningförhandlingar äger rum med viss regelbundenhet. (Se JK:s beslut den 20 december 2018, dnr 2103-18-2.4.)

Bedömning

Av utredningen framgår att AA häktades av Varbergs tingsrätt såsom på sannolika skäl misstänkt för bl.a. grov mordbrand. Åklagaren fick tillstånd att besluta om restriktioner. Åtal väcktes efter fem månader. Under den tiden begärde åklagaren förlängd tid för att väcka åtal nio gånger. Sedan AA genom sin försvarare fått möjlighet att yttra sig biföll tingsrätten framställningarna på

handlingarna, alltså utan att vid något tillfälle hålla omhäkningsförhandling. AA var 17 år under häktningstiden.

Som tidigare framgått ska rätten i enlighet med huvudregeln i 24 kap. 18 § tredje stycket RB med högst två veckors mellanrum hålla en ny förhandling i häktningsfrågan. Endast om det med hänsyn till utredningen eller av någon annan anledning är uppenbart att en förhandling inom den tiden skulle vara utan betydelse får rätten bestämma längre tids mellanrum. Bestämmelsen om omhäkningsförhandling bör enligt min mening ses som en handlingsregel för rättens kontinuerliga kontroll av häktningsfrågan. Kontrollen är av grundläggande betydelse för den enskildes rättssäkerhet. En misstänkt ska inte vara häktad längre än vad som är nödvändigt och rätten har en skyldighet att kontinuerligt pröva häktningsfrågan samt omedelbart häva ett häktningsbeslut om det inte längre finns skäl för det.

Det säger sig självt att rätten många gånger har bättre förutsättningar att bilda sig en uppfattning om såväl häktningsfrågan som utredningsläget om den håller en förhandling. Åklagaren kan då inom de ramar som gäller för förundersökningar och successiv delgivning redovisa hur utredningen fortskrider samt utveckla skälen för sin begäran om åtalsförlängning medan försvararen å sin sida kan ställa motfrågor och förklara sin syn på vad som kommit fram. Och rätten kan ställa kontrollfrågor till åklagaren och följa upp tidigare beskrivna åtgärder.

Den redogörelse som åklagaren lämnar in i samband med sin framställan om förlängd tid för att väcka åtal utgör en väsentlig del av underlaget för rättens bedömning av om häktningsfrågan kan prövas på handlingarna och följaktligen av om en förhandling uppenbart skulle vara utan betydelse. I ett beslut relativt nyligen uttalade jag mig om bl.a. tvåveckorsfristen i 24 kap. 18 § RB. Åklagaren hade i det ärendet lämnat en relativt utförlig redogörelse för utredningsläget i sin framställning om förlängd åtalstid. Det framgick vilka åtgärder som hade vidtagits och vilka som återstod samt när i tiden en viss åtgärd kunde förväntas bli genomförd. Vidare redovisade åklagaren sin bedömning beträffande misstankegraden och varför de särskilda häktningsskälen fortfarande förelåg. Jag ansåg att underlaget i och för sig var sådant att rätten kunde göra en prövning på handlingarna i samtliga avseenden som behövdes för att pröva häktningsfrågan. (Se mitt beslut den 19 januari 2021, dnr 676-2019.)

Givetvis har även den misstänktes inställning och de skäl han eller hon anför relevans för rättens prövning av huruvida det är uppenbart att en förhandling är utan betydelse. Med hänsyn till rättens ansvar för ett frihetsberövande kan emellertid det förhållandet att den misstänkte avstår från en omhäkningsförhandling inte tillmätas avgörande vikt, särskilt inte om en förundersökning drar ut på tiden eller den misstänkte har restriktioner. Jag vill vidare understryka att den misstänkte inte behöver ange någon konkret omständighet för att påkalla

förhandling eftersom utgångspunkten är att häktningsfrågan ska prövas vid en omhäktningsförhandling var fjortonde dag. En annan sak är att om den häktade framför något konkret skäl till att motsätta sig en förlängning av åtalstiden så kan en sådan förhandling nästan aldrig anses vara uppenbart utan betydelse (se JO 2005/06 s. 38). Rätten har under alla förhållanden att vid varje framställning om åtalsförlängning göra en noggrann prövning av omständigheterna i det enskilda fallet.

Det finns i detta sammanhang anledning uppmärksamma att det nog inte är helt ovanligt att en häktningsfråga omprövas av en annan domare än den som höll i den första häktningsförhandlingen. Den domare som har att ta ställning till en begäran om åtalsförlängning, och därmed själva häktningsbeslutet, kan under sådana förhållanden ha sämre insikt i utredningen än den domare som ursprungligen beslutade om häktning. I en sådan situation kan därför utrymmet att avstå från att hålla en förhandling ofta vara mindre.

Som framgått av redovisningen för den rättsliga regleringen antas häktning av en person under 18 år alltid innebära en risk för allvarligt men. Av den anledningen ska häktning bara ske i undantagsfall. Redan detta innebär enligt min uppfattning att det bör ställas särskilda krav på rättens hantering av en begäran om förlängd åtalstid i de fall som omfattas av 23 § LUL. Utöver de aspekter som rätten ska beakta i förhållande till en vuxen person, måste rätten dessutom i fråga om en ung person kontinuerligt pröva om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas. Det finns skäl att framhålla att den misstänkte inte förfogar över den frågan utan att det är rätten som med hänsyn till de särskilda häktningsskälen och övriga omständigheter har att avgöra om t.ex. ett beslut med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga som innebär placering på en sluten institution i ett enskilt fall kan utgöra ett alternativ till häktning. Vidare har rätten att avgöra om det fortfarande finns synnerliga skäl för häktning. Av Högsta domstolens avgöranden framgår att när den häktade är en ung person så har häktningstiden betydelse vid rättens bedömning av om åtgärden kan anses proportionerlig och därmed också om det finns synnerliga skäl för fortsatt häktning. När den häktade är under 18 år ställs det följaktligen särskilda krav på att utredningen bedrivs skyndsamt.

I samband med att åklagaren den 18 juni 2019 gjorde den första framställningen om förlängd åtalstid begärde AA att det skulle hållas en omhäktningsförhandling. Han motsatte sig att åtalstiden förlängdes och att åklagaren gavs fortsatt tillstånd att meddela restriktioner. Som tidigare anmärkts hade AA förnekat brotten i samband med häktningsförhandlingen. I sin skrivelse uppgav åklagaren under rubriken *Beslut/motivering/kompl uppgifter* följande:

Förundersökningen kan inte slutföras inom föreskriven tid. Anledningen är att ytterligare ett flertal förhör som ska hållas. Analys av telefontrafik och telefonuppgifter pågår, vilket är ett omfattande arbete. Den tekniska undersökningen är ännu inte klar med de analyser som pågår på NFC. Förlängning begärs därför till den 4 juli 2019. Det finns fortfarande behov av att den misstänkte är ålagd restriktioner.

Motiveringen är enligt min mening kortfattad och det framgår t.ex. inte vilka utredningsåtgärder som hade utförts och hur lång tid som åklagaren räknade med att behöva för att slutföra de utestående undersökningarna. Det framstår därför som tveksamt om det varit möjligt för tingsrätten att på grundval av enbart detta material bilda sig en egen uppfattning om var utredningsarbetet befann sig, och därmed göra en bedömning av hur lång tid ytterligare som häktningen kunde förväntas pågå. Misstankarna avsåg dessutom flera brott och AA hade restriktioner. Det kan i början av en förundersökning vara av vikt att rätten kontrollerar den inledande bedömningen att det föreligger sannolika skäl för brottsmisstankarna och att inget kommit fram som talar emot detta. AA var 17 år och begärde att det skulle hållas en förhandling. Mot denna bakgrund har jag svårt att se att det kunde anses uppenbart att en omhäktningförhandling var utan betydelse. Jag noterar att tingsrätten i protokollsbeslutet om åtalsförlängning, den 19 juni 2019, anförde att det var uppenbart att en förhandling ”denna gång” skulle vara utan betydelse. Även om AA genom sin försvarare två veckor senare medgav den begäran om åtalsförlängning som åklagaren då gav in menar jag därför att tingsrätten åtminstone vid denna tidpunkt borde ha hållit en omhäktningförhandling.

När det gäller de efterföljande tre framställningarna lämnade åklagaren fortsatt knapphändiga redogörelser för utredningsläget. De uppvisar stora likheter med den framställning som gavs in i juni. Visserligen medgav AA genom sin offentlige försvarare åklagarens begäran, och i samband med framställningen den 14 augusti 2019 angavs uttryckligen att omhäktningförhandling var ”uppenbart obehövlig”. Vid det laget prövades emellertid framställningarna av en annan domare än den som hade hållit häktningförhandlingen den 7 juni och det hade inte förekommit en enda omhäktningförhandling. Med hänsyn till detta, och till att förutsättningarna att bestämma längre tid mellan förhandlingarna är mycket begränsade redan när den häktade är över 18 år, ifrågasätter jag om det vid varje tillfälle har varit uppenbart att en omhäktningförhandling varit utan betydelse för att pröva häktningsfrågan. Det finns skäl att erinra om att rätten också hade att pröva om förundersökningen drevs framåt i ett med beaktande av brottsmisstankarna och utredningen godtagbart tempo.

Kravet på att tingsrätten höll förhandling har ökat i takt med att utredningen, och därmed häktningen, dragit ut på tiden (se NJA 1997 s. 368 och 2017 s. 701). Det underlag som tingsrätten har lagt till grund för sin prövning av de fyra återstående framställningarna om förlängd åtalstid framstår inte som tillräckligt för att helt kunna avstå från att hålla omhäktningförhandlingar fram till dess åtal väcktes. Det förhållandet att åklagaren delvis utvecklade sina skäl eller att det var samma domare som höll den inledande häktningförhandlingen som prövade dessa framställningar påverkar inte mitt ställningstagande. Jag noterar också att tingsrätten i samtliga fall endast genom att fylla i en stämpel har beslutat om ny tid för åtals väckande och om tillstånd för åklagaren att fortsatt meddela beslut om restriktioner. Rättens skäl för varför det varit uppenbart att en förhandling skulle ha varit utan betydelse framgår alltså inte.

Hanteringen ger närmast intryck av att rätten har överlämnat bedömningen till parterna.

Det är ytterst en bedömningsfråga när det med hänsyn till utredningen eller av annan anledning är uppenbart att en omhåkningsförhandling i det enskilda fallet är utan betydelse. Rätten har emellertid alltid ett ansvar för att se till att häktningstider inte blir för långa och för att fortlöpande kontrollera om det finns fortsatt grund för häktning samt, i förekommande fall, för restriktioner. Den kontrollen kan inte äga rum utan att återkommande omhåkningsförhandlingar hålls i enlighet med bestämmelsen i 24 kap 18 § tredje stycket RB. Detta är enligt min mening än mer angeläget när den häktade är under 18 år.

Sammanfattningsvis är jag kritisk till att Varbergs tingsrätt under fem månader inte höll en enda omhåkningsförhandling beträffande den då 17-årige AA.

Ärendet avslutas.